

УДК 342

DOI: 10.15587/2523-4153.2020.210858

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

С. А. Дроботов

Розкрито сутність та політико-правову природу конституційно-правового забезпечення національної безпеки в Україні. Досліджено роль Конституції України в процесі забезпечення національних інтересів та формування без пекового середовища. Проведено аналіз системо утворюючої та організаційно-установчої функції Конституції України в даній сфері. Розкривається основний зміст конституційно-правового забезпечення національної безпеки в Україні. Проведено дослідження основних положень Конституції України та законів України в сфері встановлення засад реалізації національної безпеки. Проведено аналіз положень Конституції України на предмет закріплення та регулювання окремих засад функціонування системи забезпечення національної безпеки України. Визначені основні засади конституційно-правового регулювання організаційної та інституційної складової системи забезпечення національної безпеки. Досліджено особливу державно-правову природу Конституції України, як центрального елементу в сфері організації забезпечення національної безпеки. Конституція України містить положення переважно загального характеру які визначають систему гарантій прав і свобод людини і громадянина, визначає засади та пріоритети політики в сфері забезпечення національної безпеки, саме її положеннями забезпечується єдність архітекtonіки та організаційної узгодженості існування системи національної безпеки України. Разом з тим, зазначається наявність суттєвого недоліку конституційно-правового регулювання в означеній сфері. Зокрема, нормами Конституції України (ст. 17-18) визначено обов'язок участі суспільства та громадян України в забезпеченні лише окремих складових національної безпеки: інформаційної, економічної, військової. Натомість в інших сферах, така участь не є конституційно-правовим обов'язком громадян. Крім того, саме поняття та зміст категорії «національна безпека» повинні закріплюватися на конституційному рівні, а Конституція України не повинна мати дихотомність категорій «національна» та «державна» безпека, що містить в собі ризики зниження ефективності всієї системи її практичного забезпечення

Ключові слова: національна безпека, національні інтереси, конституційно-правове забезпечення, конституційно-правове регулювання, система забезпечення національної безпеки

Copyright © 2020, S. Drobotov.

This is an open access article under the CC BY license (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>).

1. Вступ

Національна безпека держави є ключовим елементом її існування, збереження суверенітету та повноти реалізації міжнародно-правової правосуб'єктності. На сучасному етапі розвитку України стан забезпечення національної безпеки є критичним. Країна фактично перебуває в стані гібридної війни із РФ, яка продовжує масштабний наступ на суверенітет та незалежність України в усіх без виключення сферах суспільно-політичного буття.

В таких умовах питання забезпечення національної безпеки є першочерговим та ключовим завданням державного управління, а тому реалізація всього комплексу державно-управлінського впливу в безпековій сфері повинна відбуватися всіма доступними та можливими засобами. Провідне місце в такій сукупності засобів посідають конституційно-правові методи. Оскільки закріплення засад та принципів державної політики в сфері забезпечення національної безпеки на рівні Конституції України одночасно обумовлює стійкість цієї системи та стабільність системи національних інтересів, які охороняються державою. Подальша деталізація інструментів, механізмів, організаційного та інституціонального забезпечення національної безпеки знаходить своє відображення на рівні відповідних законодавчих та нормативно-правових актів. Але саме конституційний вимір забезпечення національної безпеки України є найбільш дієвим, а тому актуалізується проблема пошуку напрямів підвищення ефективності такого забезпечення, побудови зв'язку між конституційними положеннями й реальними застосовними на практиці інструментами досягнення цілей національної безпеки.

2. Літературний огляд

Проблематика конституційно-правового забезпечення національної безпеки в Україні посідає одне із центральних місць в системі наукового пізнання та розглядається багатьма вченими.

Так, системні погляди та доктринальні фундаментальні дослідження з цього приводу приведені в працях В. П. Горбуліна «Стратегічне планування: вирішення проблем національної безпеки» [1]. Питаннями національної безпеки займався В. О. Антонов [2] та В. А. Ліпкан [3] та ін.

Окремі проблеми нормативно-правової основи забезпечення національної безпеки та її структурних елементів досліджуються в роботах, зокрема В. Ортинського [4], В. В. Крутова [5], А. В. Янчука та П. Я. Пригунова [6] та ін..

Концептуальні засади забезпечення національної безпеки України та побудови її моделі розкриваються в роботах В. Т. Колесник [7], О. В. Лемака [8], Г. П. Ситника [9], В. Ф. Смолянюка [10] А. Дацюка [11] тощо.

Натомість існують нерозкриті питання використання потенціалу конституційно-правового забезпечення національної безпеки в Україні, особливо в умовах сучасного стану перманентної гібридної та відкритої агресії з боку недружніх держав по відношенню до України.

3. Мета та задачі дослідження

Метою даної статті є визначення основних засад конституційно-правового забезпечення національної безпеки України на сучасному етапі державотворчих процесів та пошук засобів підвищення ефективності, цілісності, комплексності такого забезпечення.

Для досягнення мети були поставлені такі завдання:

- визначити сутності категорії конституційно-правового забезпечення національної безпеки;
- розкрити основні засади такого її забезпечення;
- обґрунтувати потенціальні напрямки підвищення дієвості та системності конституційно-правового забезпечення, не лише засобами самої Конституції України, та похідними від Конституції України законами.

4. Конституційно-правові засади національної безпеки України

Конституційно-правове забезпечення будь-яких суспільно-політичних та соціально-економічних процесів в Україні означає, що на рівні Конституції України закріплюються основні принципи, засади та державні гарантії організації й реалізації заходів. Мова йде про ті механізми, які мають ключове значення для всіх без виключення органів державної влади. Вони встановлюють стандарти для законодавчої деталізації конкретних моделей їх реалізації.

Національна безпека є надзвичайно об'ємною категорією та доволі неоднорідним великим об'єктом державно-управлінського впливу, яка об'єднує в собі декілька сегментів та секторів, різних за своїм змістом. Всі вони так чи інакше спрямовані на забезпечення єдиної мети – створення безпечових умов суспільного розвитку в усіх сферах людського буття. На рівні державної філософії національна безпека розуміється та розглядається як елемент зобов'язання держави перед населенням в частині реалізації суспільного договору з організації публічно-політичних процесів та здійснення управління соціумом. Держава бере на себе функцію захисту населення, захисту системи цивілізаційних цінностей та трендів розвитку соціуму. Саме на конституційному рівні і відбувається їх закріплення у вигляді засадницьких принципів та пріоритетів національної безпеки.

Г. П. Ситник з цього приводу зазначає, що «сукупність національних інтересів є головним об'єктивним фактором, що спонукає до розробки відповідної політики національної безпеки. Зміст національних інтересів та їх пріоритетність визначають, якою має бути політика держави, щоб її цілісність, стабільність та добробут громадян були надійно забезпечені та захищені. Вони зумовлюють стратегічне наповнення державної політики, фундаментальні пріоритети будівництва і розвитку державності» [9, с. 144–146]. З першого погляду наведені сентенції видаються скоріше прокламаціями чи декларацією наміру та є такими, що можуть бути закріплені на рівні документів стратегічного характеру. Однак, Конституція України дійсно визначає основні пріоритети державного розвитку. Закладаючи в якості основних орієнтирів розбудову демократичних процесів, забезпечення максимального рівня реалізації комплексу прав та інтересів людини і громадянина. Все це повинно привести до запровадження високих стандартів розвитку правової держави, держави соціального добробуту і громадянського суспільства.

В.Т. Колесник вказує на те, що «конституційно-правове забезпечення національної безпеки – це процес створення і підтримки в потрібних межах конструктивних організацій нормативно-функціональних характеристик системи національної безпеки за допомогою впорядкованого впливу нормативно-правових засобів» [7, с. 168–169]. Отже, конституційно-правове забезпечення є первинним, фундаментальним рівнем всього процесу організаційно-правового та державно-управлінського забезпечення національної безпеки. Конституція як основний закон визначає заса-

ди і пріоритети не лише в системі розвитку національних цінностей та національної безпеки, але і пріоритети розвитку законодавства. Яким і регулюється окремі, більш конкретні аспекти реалізації безпекових функцій держави.

Як зазначають А. В. Янчук, П. Я. Пригунов та В. Т. Колесник цілями конституційно-правового забезпечення національної безпеки є: «юридичне визначення та закріплення наявних у галузі національної безпеки відносин; визначення основ правового регулювання цих відносин; формування нових відносин, які не врегульовані чинним законодавством; ліквідацію відносин та ситуацій, віджилих, що гальмують розвиток системи національної безпеки» **[Ошибка! Источник ссылки не найден., с. 85–86]**. Тому саме на конституційно-правовому рівні регулювання суспільних відносин у сфері національної безпеки відбувається формування необхідного базису для подальшого запровадження та розвитку юридичного інструментарію [1, с. 85–88]. Слід погодитися із такою позицією вчених, що Конституція України є тим нормативно-правовим актом, який детермінує системні орієнтири в забезпеченні національної безпеки України. Вона визначає основні конфігурації та умови існування системи її забезпечення, принципи взаємодії та взаємовідносин органів державної влади в означеному секторі тощо.

Це дає змогу говорити про конституційно-правове забезпечення і як про комплекс (елемент статистики державно-управлінських відносин), і як процес закріплення та реалізації на практиці основних засадницьких функцій управління системою забезпечення національної безпеки (елемент динаміки державно-управлінського механізму).

На думку В. В. Крутова, слід також говорити і про роль Конституції України як унікального узагальнюючого документа стратегічного значення, в якому зібрані всі цінності цивілізаційного розвитку Української держави [5, с. 111–117]. Насправді такий підхід і таке позиціонування Конституції України є занадто амбіційним, оскільки вона є документом, в якому система цінностей не відображається системно, так вони закріплюються у вигляді державних гарантій, але джерелом цієї системи цінностей є загальновизнані стандарти та традиції демократичних процесів.

В свою чергу В.А. Ліпкан стверджує, що конституційно-правове забезпечення національної безпеки є способом фіксації в практиці реалізації державного управління тих механізмів та інструментів, які органи державної влади повинні використовувати в своїй діяльності з метою досягнення цілей державної політики, які проголошуються в кожній окремо взятій безпековій сфері [3, с. 217–223]. Таким чином, конституційно-правове забезпечення національної безпеки ми можемо визначити як спосіб стабільної фіксації національних та державних цінностей розвитку безпекового середовища. А також становлення фундаментальних засад та визначення конфігурації реалізації державної політики в цій сфері, в тому числі шляхом подальшої деталізації окремих її засад на рівні законодавчих та інших нормативно-правових актів.

В. Ортинський підкреслює, що забезпечення національної безпеки України відбувається не лише нормами Конституції України, але і сукупністю міжнародно-правових актів, в тому числі Угодою про асоціацію між Україною, з одного боку, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншого, законами, нормативно-правовими актами Президента України та Кабінету Міністрів України тощо. «У вказаному законодавстві, що регулює діяльність у сфері забезпечення національної безпеки України, виділяється типова ієрархічна (вертикальна) структура, зумовлена відмінністю в правовій силі актів, що видають різні нормотворчі органи. Юридичну цілісність досліджуваної структури норм забезпечує Конституція України, яка зумовлює взаємну узгодженість нормативно-правових актів і спільність їхніх вихідних принципів» [4]. Таким чином, Конституція України не лише встановлює засади та принципи організації системних процесів в сфері державного регулювання національної безпеки, але і забезпечує цілісність ієрархії вказаних нормативних актів.

Виходячи із зазначених теоретико-методологічних засад, постає нагальна потреба розглядати національну безпеку передусім як конституційно-правову гарантію забезпечення захисту функціонування саме держави **[Ошибка! Источник ссылки не найден., с. 76]**. Тому, відповідно до ст. 17 Конституції України «захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави» [13]. Що правда ч. 1 ст. 7 Конституції одразу ж визначає, що забезпечення національної безпеки є справою всього Українського народу, таким чином підвищуючи її в ранг національних пріоритетів, ставлячи не поряд, а перед всіма іншими цивілізаційними цінностями та національними інтересами.

Також, на рівні Конституції України визначається, що «оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності покладаються на Збройні Сили України. Забезпечення державної безпеки і захист державного кордону України покладаються на відповідні військові формування та правоохоронні органи держави, організація і порядок діяльності яких визначаються законом» [13]. На думку Д.О. Єжєвського «всі інститути конституційного права мають прямий вплив на забезпечення системи національної безпеки. Це знаходить своє підтвердження практично в усіх функціях конституції: установчої, організаційної, зовнішньополітичної, ідеологічної, юридичної» [14, с. 32–33]. Необхідно звернути увагу і на той факт, що саме на рівні Конституції України фактично визначається структура національної безпеки, виділяються окремі сфери,

що входять до неї та складають з нею цілісний механізм, в тому числі й інституціональну складову. Так, положеннями Конституції України регулюється: екологічна безпека (ст. 16, 92), економічна, інформаційна, державна безпека (ст. 17); визначаються інтереси національної безпеки (ст. 32, 34, 36, 39); визначаються інституційні засади системи національної безпеки (ст. 106, 107 та ін.).

Так, відповідно до ст. 107 Конституції України «Рада національної безпеки і оборони України (далі – РНБО) є координаційним органом з питань національної безпеки і оборони при Президенті України. Вона координує і контролює діяльність органів виконавчої влади у сфері національної безпеки і оборони. Головою РНБО є Президент України, а її рішення вводяться в дію указами Президента України» [13]. Але при цьому враховуючи положення ст. 17 Конституції України слід акцентувати увагу на тому, що інституційною складовою системи забезпечення національної безпеки є всі без виключення правоохоронні органи та Збройні сили України, які включені в сферу регулювання відносин із забезпечення національної безпеки. В силу того, що сукупність та склад таких органів доволі розгалужений, вони здатні охоплювати своїм регуляторним впливом великий масив відносин в сфері національної безпеки.

Слід також звернути увагу на існування низки конституційних законів, одним із яких є Закон України «Про національну безпеку України», яким «визначаються та розмежовуються повноваження державних органів у сферах національної безпеки і оборони. Створюється основа для інтеграції політики та процедур органів державної влади, інших державних органів, функції яких стосуються національної безпеки і оборони, сил безпеки і сил оборони. Визначається система командування, контролю та координації операцій сил безпеки і сил оборони, запроваджується всеосяжний підхід до планування у сферах національної безпеки і оборони. Забезпечуючи у такий спосіб демократичний цивільний контроль над органами та формуваннями сектору безпеки і оборони» [15]. Прямого посилання на даний законодавчий акт в Конституції України не має, однак той факт, що саме ним закріплюються визначення національних інтересів та національної безпеки демонструє, що він посідає центральне місце у всій системі нормативно-правового забезпечення національної безпеки України.

Так, відповідно до ст. 1 цього закону «національна безпека України – це захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз, а національні інтереси України – життєво важливі інтереси людини, суспільства і держави, реалізація яких забезпечує державний суверенітет України, її прогресивний демократичний розвиток, а також безпечні умови життєдіяльності і добробут її громадян» [15].

На відміну від аналізованого вище законодавчого акту Закон України «Про Раду національної безпеки і оборони України» є прямим конституційним законом, на який чітко посилається Конституція України. Так, цей закон визначає правові засади організації та діяльності Ради національної безпеки і оборони України, її склад, структуру, компетенцію і функції. Зокрема ним визначається статус РНБО, а також встановлюються обсяги її діяльності та прийняття рішень в сфері забезпечення національної безпеки України [16]. Таким чином, система забезпечення національної безпеки Української держави створює єдиний державно-правовий механізм, у якому якісно визначені елементи безпеки, вирішує завдання і виконує функції щодо захисту життєво важливих інтересів особи, держави і суспільства в межах повноважень, визначених чинним законодавством [2, с. 524–526].

5. Результати дослідження

Конституційно-правове забезпечення національної безпеки уявляється нам категорією значно ширшою за забезпечення функціонування відповідної системи, якою охоплюється сукупність тих інструментів алгоритмів та сфер в яких вони застосовуються в процесі досягнення цілей національної безпеки. Національні цінності, державні цінності, а також цивілізаційний вибір розвитку Української держави та суспільства – все це є предметом захисту з боку держави та суспільства. Той рівень інституціоналізації державних органів спрямованих на забезпечення національної безпеки, також є результатом практичного запровадження норм Конституції України, а також конституційних законів.

Але як зазначає В. Ф. Смоляник «система національної безпеки України, є більш складним утворенням, аніж система забезпечення національної безпеки. Це пояснює складність рефлексії системних засад національної безпеки України з боку не лише широких верств населення, а й наявного політикуму. Обидві системи перебувають у стані динамічного розвитку. Кінцевих форм вони не набули, але цього й не могло статися з огляду на складність процесів націєтворення в сучасній Україні» [10, с. 119–120]. В такому розумінні співіснування та поєднання двох систем ми знаходимо певний недолік конституційно-правового забезпечення національної безпеки, оскільки пріоритети розвитку держави та національна ідея повинна бути детермінована значно чіткіше на рівні Конституції України. На сьогодні Конституцією закріплюється, що Україна є правовою, соціальною, демократичною державою з визнанням та прийняттям в якості основних цінностей прав

та інтересів людини і громадянина в тому розумінні, в якому вони проголошуються міжнародно-правовими актами в даній сфері.

Конституція України, в силу складності процедури її прийняття та внесення змін, виступає потужним інструментом та є стабільним джерелом засадничих принципів побудови та функціонування системи національної безпеки України. В ній не регулюються та не визначаються якісь окремі аспекти її функціонування, окрім системоутворюючих інституцій: Президент України, Верховна Рада України, РНБО та Уряд. Натомість на рівні Конституції визначаються та проголошуються основні державні гарантії в сфері забезпечення національної безпеки та основних її складових елементів: економічної, інформаційної, екологічної, соціальної тощо. тому ми можемо говорити, що основне значення, яке має Конституція України для цілей забезпечення національної безпеки полягає в фундаментальності та системності визначення контурів існування та функціонування всіх без виключення складових державного механізму та структурних елементів системи національної безпеки.

З цього приводу О. В. Лемак підводить узагальнюючу позицію щодо того, що «Конституція є основою усього законодавства України». Її верховенство у системі нормативних актів України визначається тим, що вона приймається на референдумі внаслідок вільного волевиявлення усього українського народу та «скріплює» державний механізм. Тобто систему та функціонування державних органів у формі, найбільш оптимальній для української нації, а також саме Конституція містить найбільш важливі національні (суспільні) інтереси та фіксує структуру і компетенцію суб'єктів забезпечення національної безпеки» [8, с. 194–195]. Конституційне закріплення основних засад регулювання сфери національної безпеки України отримало продовження на законодавчому рівні, але головне що Конституція є тим базисом для діяльності всіх без виключення органів державної влади, які своїми діями також можуть створювати нормативно-правове забезпечення систем національної безпеки.

Важливе місце в даному аспекті займає Верховна Рада України, яка після початку військової агресії з боку РФ прийняла низку важливих програмних документів, якими власне і визначилися пріоритети, стандарти та цілі забезпечення національної безпеки в умовах військової агресії. Зокрема на думку А. Дацюк та О. Полторакова першою спробою парламенту систематизувати політичне регулювання у сфері національної безпеки України стала коаліційна угода, укладена учасниками коаліції депутатських фракцій 8 скликання, до складу якої увійшла більшість народних депутатів України від конституційного складу Верховної Ради України. Направлена вона була на проведення реформ у державі і в першу чергу в системі національної безпеки і оборони [11]. За своєю сутністю коаліційна угода не може розглядатися в повній мірі як інструмент нормативно-правового забезпечення систем національної безпеки, але якщо виходити із природи коаліційної угоди, її політико-правового значення та місця в системі парламентаризму, то ми приходимо до важливого висновку – Конституція України не обмежує органи державної влади у формах та методах забезпечення національної безпеки, але встановлює систему державних гарантій у вигляді так званих «червоних ліній», які не можуть перетинатися діяльністю державних інституцій. Таким чином, Верховна Рада України реалізує власний потенціал в сфері забезпечення національної безпеки, але робить це ґрунтуючись на прямих нормах Конституції України. Це свідчить, що Конституція України крім системоутворюючих функцій виконує і цілком практичні та утилітарні функції, якими забезпечується повсякденна діяльність державних інституцій в сфері забезпечення національної безпеки.

Останнє свідчить про те, що потенціал конституційно-правового регулювання в означеній сфері до кінця не використаний органами державної влади, він не розкритий на доктринальному рівні, в силу того що сама природа конституційно-правового забезпечення розглядається частіше за все як сфера прикладної діяльності держави, а не як цілком самостійний процес до якого залучені всі без виключення органи державної влади.

6. Висновки

1) Конституційно-правове забезпечення національної безпеки визначається нами в двох аспектах:

сукупність визначених державою імперативів провадження політики в сфері забезпечення національної безпеки, державних гарантій та встановлених меж реалізації органами державної влади своїх поновлень в означеній сфері;

процес організації, інституціонального устрою, реалізації органами державної влади своїх функцій в сфері забезпечення національної безпеки в окремих її сегментах та сферах у відповідності до встановлених конституцією України зон відповідальності.

2) Конституція України є системним фундаментальним правовим актом, який визначає основні засадничі принципи та закономірності як інституційного забезпечення системи національної безпеки, так і вимог, форм, способів та меж її нормативно-правового забезпечення законодав-

чими та підзаконними актами. Конституція України є основним джерелом для норм творчості в сфері забезпечення національної безпеки, оскільки визначає сфери та напрямки її реалізації.

3) Система забезпечення національної безпеки – це організована державою сукупність суб'єктів: державних органів, громадських організацій, посадових осіб та окремих громадян, об'єднаних цілями та завданнями щодо захисту національних інтересів, що здійснюють узгоджену діяльність у межах законодавства України.

Література

1. Горбулін, В. П. (2011). Стратегічне планування: вирішення проблем національної безпеки. Київ: НІСД, 288.
2. Антонов, В. О. (2017). Конституційно-правові засади національної безпеки України. Київ: ТАЛКОМ, 576.
3. Ліпкан, В. А. (2013). Національна безпека України. Київ: Кондор, 437.
4. Ортинський, В. (2016). Аналіз нормативно-правової основи забезпечення економічної безпеки. Available at: <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/aug/5623/vnulpurn20168553.pdf>
5. Крутов, В. В. (2009). Від патріотичного виховання, боротьби з тероризмом ... до недержавної системи національної безпеки. Київ: Преса України, 592.
6. Янчук, А. В., Пригунов, П. Я., Колесник, В. Т. (2016). Формування основ нормативно-правового забезпечення національної безпеки України. Інвестиції: практика та досвід, 20, 84–89.
7. Колесник, В. Т. (2015). Концептуальна модель національної безпеки України. Інформаційна безпека у воєнній сфері. Сучасний стан та перспективи розвитку. Київ: ФОП О. С. Ліпкан, 167–170.
8. Лемак, О. В. (2017). Конституційно-правові основи забезпечення національної безпеки в Угорщині. Ужгород, 221.
9. Ситник, Г. П. (2010). Концептуальні засади забезпечення національної безпеки України. Ч. 3: Державна політика та основи стратегічного планування забезпечення національної безпеки. Київ: НАДУ, 208.
10. Смоляннюк, В. Ф. (2018). Системні засади національної безпеки України. Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», 2 (37), 107–128.
11. Дацюк, А., Садовський, В., Полтораков, О., Марутян, Р. (2015). Аналіз державної політики у сфері національної безпеки і оборони України. Київ, 40. Available at: <https://rpr.org.ua/wp-content/uploads/2018/02/Analiz-polityky-NB-pravl-final.pdf>
12. Антонов, В. О. (2014). Національна безпека як конституційно-правова гарантія політичної системи України. Часопис Київського університету права, 4, 75–80.
13. Конституція України (1996). Конституція № 254к/96-ВР. 28.06.1996. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
14. Ежевский, Д. О. (2010). Конституционные гарантии стабильности государственного строя. Образование и право, 9, 30–34.
15. Про національну безпеку України (2018). Закон України № 2469-VIII. 21.06.2018. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
16. Про Раду національної безпеки і оборони України (1998). Закон України № 183/98-ВР. 05.03.1998. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183/98-%D0%B2%D1%80#Text>

Received date 02.06.2020

Accepted date 23.06.2020

Published date 10.07.2020

Дроботов Сергій Анатолійович, кандидат юридичних наук, доцент, Інститут Управління державної охорони України, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, вул. Володимирська, 60, м. Київ, Україна, 01033